

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลำไย

ประวัติความเป็นมา

ลำไยมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Euphoria longana, Lamk. อยู่ในตระกูล Sapindaceae มีผู้สันนิษฐานถึงถิ่นเดิมของลำไยไว้ว่าเป็นไม้พื้นเมืองของอินเดีย มีขึ้นในป่าเริ่มจากศรีลังกาจนถึงภูเขาในภาคตะวันออกของเบงกอลและพม่า จากนั้นได้แพร่เข้าไปในหมู่เกาะมลายู ประเทศจีนตอนใต้ และแพร่ต่อไปยังแถบร้อนของอเมริกา นอกจากนี้ยังมีผู้สันนิษฐานไว้อีกทางหนึ่งว่า ลำไย เป็นไม้พื้นเมืองของประเทศจีนตอนใต้ ซึ่งชาวจีนได้ปลูกลำไยเป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว โดยปลูกรุ่นอย่างแพร่หลายในมณฑลกวางตุ้ง ฝุก เกียนและสิงหนาน

สำหรับในประเทศไทยได้เล่ากันว่า มีชาวจีนคนหนึ่งนำกิ่งตอนลำไยจากประเทศจีน จำนวน 5 กิ่งมาถวายเจ้าดารารัศมี พระราชชายาในรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเจ้าดารารัศมีได้แบ่งปลูกรุ่นกิ่งตอนลำไยที่นครหลวง 2 กิ่ง แล้วนำที่เหลืออีก 3 กิ่ง มอบให้เจ้าน้อยคั่น ณ เชียงใหม่นำไปปลูกที่จังหวัดเชียงใหม่ และในระยะเวลาใกล้เคียงกัน คนจีนได้นำลำไยมาปลูกที่จังหวัดเชียงใหม่เช่นกัน สันนิษฐานกันว่าเป็นลำไยพันธุ์เขียวเขียว เพราะสังเกตว่า ลำไยรุ่นเก่า ๆ หรือที่มีอายุมาก ๆ เป็นพันธุ์เขียวเขียว ต่อมาอาจจะมี การผสมพันธุ์ตามธรรมชาติจนกลายเป็นพันธุ์ใหม่ขึ้นหลายพันธุ์ หลังจากนั้นลำไยก็ได้แพร่หลายไปในจังหวัดต่าง ๆ เช่น ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ สุโขทัย และทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกหลายจังหวัด

แหล่งปลูกและผลผลิตลำไยในประเทศไทย

การปลูกลำไยของไทยในสมัยก่อน ส่วนใหญ่จะปลูกในบริเวณบ้านหรือสวนขนาดเล็ก เนื้อที่ปลูกไม่เกิน 5 ไร่ แต่ในปัจจุบันมีสวนลำไยขนาดใหญ่มากขึ้น จากตารางที่ 1 ตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2522/2523 เป็นต้นมา เนื้อที่ปลูกและผลผลิตลำไยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

กล่าวคือ ในปีเพาะปลูก 2522/2523 มีเนื้อที่ปลูกลำไยรวม 82,136 ไร่ ได้ผลผลิตรวม 12,731,602 กิโลกรัม คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 201 กิโลกรัม สำหรับปีเพาะปลูก 2525/2526 มีเนื้อที่ปลูกลำไยรวม 84,984 ไร่ ได้ผลผลิตรวม 22,798,050 กิโลกรัม คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 353 กิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบในปีเพาะปลูก 2522/2523 กับปีเพาะปลูก 2525/2526 จะมีเนื้อที่ปลูกเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.47 ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 79.07 และผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 75.62 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเนื้อที่ปลูกเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 3.47 แต่ได้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 79.07 และผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 75.62 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ความชำนาญตลอดจนให้การบำรุงรักษาลำไยให้ได้ผลดี ประกอบกับหน่วยงานของรัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรมากขึ้นอีกด้วย

ตารางที่ 1 เนื้อที่ปลูกและผลผลิตของลำไยรวมทั้งประเทศ สำหรับปีเพาะปลูก
2522/2523 - 2525/2526

ปี เพาะปลูก	เนื้อที่ปลูก (ไร่)			ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
2522/23	63,235	18,901	82,136	12,731,602	201
2523/24	65,312	18,355	83,667	19,855,736	304
2524/25	66,930	15,773	82,703	21,896,241	327
2525/26	64,433	21,551	84,984	22,798,050	353

ที่มา : สถิติการเพาะปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ปีเพาะปลูก 2522/2523 - 2525/2526

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในประเทศไทยมีแหล่งปลูกลำไยที่สำคัญอยู่ในภาคเหนือ เนื่องจากมีสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม จากตารางที่ 2 ในปีเพาะปลูก 2525/2526 เฉพาะในภาคเหนือมีเนื้อที่ปลูกรวม 81,665 ไร่ คิดเป็นเนื้อที่ปลูกร้อยละ 96.16 ของเนื้อที่ปลูกทั้งประเทศ

ตารางที่ 2 เนื้อที่ปลูกและผลผลิตของลำไยทั้งประเทศเป็นรายภาคในปีเพาะปลูก 2525/2526

รายภาค	เนื้อที่ปลูก (ไร่)			ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
ภาคเหนือ	61,977	19,688	81,665	21,691,950	350
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,436	863	3,299	1,094,100	449
ภาคตะวันออก	20	-	20	12,000	600
รวมทั้งประเทศ	64,433	21,551	84,984	22,798,050	353

ที่มา : รายงานการเพาะปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ปีเพาะปลูก 2525/2526

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำหรับจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกลำไยที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย น่าน และลำปาง รวมเนื้อที่ปลูกลำไยได้ 76,081 ไร่ หรือร้อยละ 89.52 ของเนื้อที่ปลูกทั้งประเทศในปีเพาะปลูก 2525/2526 โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่มีเนื้อที่ปลูกมากที่สุด คือ 32,000 ไร่ รองลงมาได้แก่ จังหวัดลำพูน เชียงราย น่าน และลำปาง ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ เนื้อที่ปลูก และผลผลิต ในปีเพาะปลูก 2525/2526

จังหวัด	เนื้อที่ปลูก (ไร่)			ผลผลิตรวม (กิโลกรัม)	ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
เชียงใหม่	28,000	4,000	32,000	2,600,000	450
ลำพูน	18,324	4,157	22,481	9,162,100	500
เชียงราย	5,956	3,775	9,731	2,332,400	400
น่าน	3,819	5,475	9,294	1,527,640	400
ลำปาง	2,520	55	2,575	1,386,000	550
รวม 5 จังหวัด	58,619	17,462	76,081	17,008,140	460
รวมทั้งประเทศ	64,433	21,551	84,984	22,798,050	353

ที่มา : รายงานการเพาะปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ปีเพาะปลูก 2525/2526

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ลักษณะและชนิดพันธุ์ลำไย

1. ลักษณะของลำไย ลำไยเป็นต้นไม้ผลที่มีขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ มีความสูงอยู่ระหว่าง 20-40 ฟุต เส้นรอบวงของพุ่มต้นประมาณ 10-20 ฟุต เปลือกของต้นมีสีเทาหรือเทาปนน้ำตาล แตกเป็นสะเก็ด ดินแห้งกิ่งกว้าง และกิ่งก้านแตกเป็นสาขารอบต้นทุกทิศทาง ถ้าไม่ได้รับการตัดแต่งกิ่งจะออกแน่นเบียดกันเองทำให้พุ่มทึบ ลักษณะของใบเป็นรูปรี ปลายใบค่อนข้างแหลมสีน้ำตาลอมเขียวหรือเขียวปนเทา ใบด้านบนเป็นมันสีเขียวเข้มกว่าหลังใบ ผลของลำไยค่อนข้างกลมหรือกลมแป้น สีน้ำตาลปนเหลือง หรือน้ำตาลปนแดง หรือเขียวปนน้ำตาล ผิวค่อนข้างเรียบ เนื้อลำไยสีขาวนูนคล้ายลิ้นจี่ เมล็ดกลมหรือกลมแป้น สีดำหรือน้ำตาลและเป็นมัน ตอนที่ติดกับขั้วจะมีจุดสีขาวอมเหลืองทำให้มีลักษณะ

เหมือนตา ซึ่งชาวจีนเรียกว่า dragon's eye ถ้าผลแก่ขึ้นจุดนี้จะใหญ่ขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะจุดนี้สามารถดูดน้ำจากเนื้อเข้าไปเลี้ยงเมล็ดทำให้เนื้อลำไยมีรสจืดไป

2. พันธุ์ลำไย ลำไยที่ปลูกกันในปัจจุบันมีอยู่หลายพันธุ์ แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 5 ประเภท คือ

2.1 ลำไยกระโหลก เป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกกันมาก เพราะผลใหญ่ เนื้อหนา และมีรสหวานหอม มีอยู่หลายพันธุ์ด้วยกัน เช่น

2.1.1 พันธุ์สีชมพู มีลักษณะผลใหญ่ รูปร่างผลเบี้ยวเล็กน้อย ผิวเปลือกสีน้ำตาลแดง ผิวเรียบไม่ขรุขระ เมล็ดเล็ก ก้านผลค่อนข้างแข็งเก็บจากต้นแล้วทิ้งไว้ได้หลายวันหรือทิ้งไว้คาต้นได้นาน ๆ เป็นพันธุ์ที่ชาวสวนนิยมปลูกกันมาก ผู้บริโภคก็นิยมบริโภคมากเช่นกัน แต่ส่งไปขายต่างประเทศไม่ค่อยดี เนื่องจากสีเนื้อข้างในสีชมพูจับเป็นคราบอยู่ ลักษณะคล้ายจะเน่า พันธุ์นี้ออกดอกราวกลางเดือนมกราคม ผลแก่เก็บได้ราวเดือนกรกฎาคม จนถึงต้นเดือนสิงหาคม

2.1.2 พันธุ์เบี้ยวเขียว มีลักษณะผลเบี้ยวมากกว่าพันธุ์อื่น ๆ ผิวเปลือกหนามีสีค่อนข้างเขียวคล้ำ เนื้อในสีนวล รสหวานกรอบ ผลค่อนข้างห่างภายในช่อหนึ่ง ๆ พันธุ์นี้ออกดอกราวปลายเดือนมกราคมและผลแก่เก็บได้ราวปลายเดือนสิงหาคมถึงต้นเดือนกันยายน

2.1.3 พันธุ์อีตอ ผลมีลักษณะเบี้ยวและแบน มีเปลือกบางสีน้ำตาลอ่อน มีกระหรือจุดสีน้ำตาลเข้มห่าง ๆ เนื้อในสีขาวขุ่น รสหวานแหลม พันธุ์นี้ออกดอกและเก็บผลได้ก่อนพันธุ์อื่น ๆ คือ ออกดอกราวเดือนธันวาคม ผลแก่เก็บได้ในราวปลายเดือนมิถุนายนจนถึงกรกฎาคม พันธุ์นี้ชาวสวนนิยมปลูกมากเพราะเจริญเติบโตเร็วให้ผลสม่ำเสมอทุกปี ผลผลิตดีพอควร และที่สำคัญคือให้ผลก่อนพันธุ์อื่น ๆ ทำให้ขายได้ราคาดี พันธุ์นี้เป็นที่นิยมในต่างประเทศมาก เพราะส่งไปแล้วสีผิวนอกของผลไม่เปลี่ยนแปลง

2.1.4 พันธุ์อีดำ มีลักษณะผิวเปลือกบางและขรุขระกว่าพันธุ์อื่น ๆ ผลเล็กแต่ให้ผลทุกปี ทนแล้งได้ดี เนื้อสีขาวใส พันธุ์นี้ผลแก่เก็บได้ราวปลายเดือนกรกฎาคมถึงต้นเดือนสิงหาคม

ภาพที่ 1 ลักษณะช่อดอก
ลำไย

ภาพที่ 2 ลักษณะต้นลำไย

2.1.5 พันธุ์อู่แก้ว มีลักษณะผิวเปลือกหนาและขรุขระมาก มีขนแข็งๆ อยู่รอบ เนื้อกรอบและมีสีขาวขุ่นเหมือนเนื้อแก้ว รสไม่หวานจัด ปลูกง่าย และทนความแห้งแล้งได้ดี พันธุ์นี้ออกดอกคราวเดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ ผลแก่เก็บได้ราวปลายเดือนสิงหาคมถึงต้นเดือนกันยายน

2.1.6 พันธุ์อู่แดง มีลักษณะผิวเปลือกขรุขระมีสีน้ำตาลแดง ผลค่อนข้างใหญ่และกลม เนื้อสีขาวค่อนข้างเป็นสีครีม รสหวานมีกลิ่นคล้ายกะมะถันหรือกลิ่นควา พันธุ์นี้ผลแก่เก็บได้ราวปลายเดือนกรกฎาคมจนถึงต้นเดือนสิงหาคม

2.2 ลำไยกระดุก เป็นลำไยพื้นเมือง ผลเล็กกว่าลำไยกระโถลก เมล็ดใหญ่ เนื้อบาง มีน้ำมาก ไม่นิยมปลูกกัน แต่อาจใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่น ใช้เป็นคันต่อหรือใช้สำหรับเสริมราก

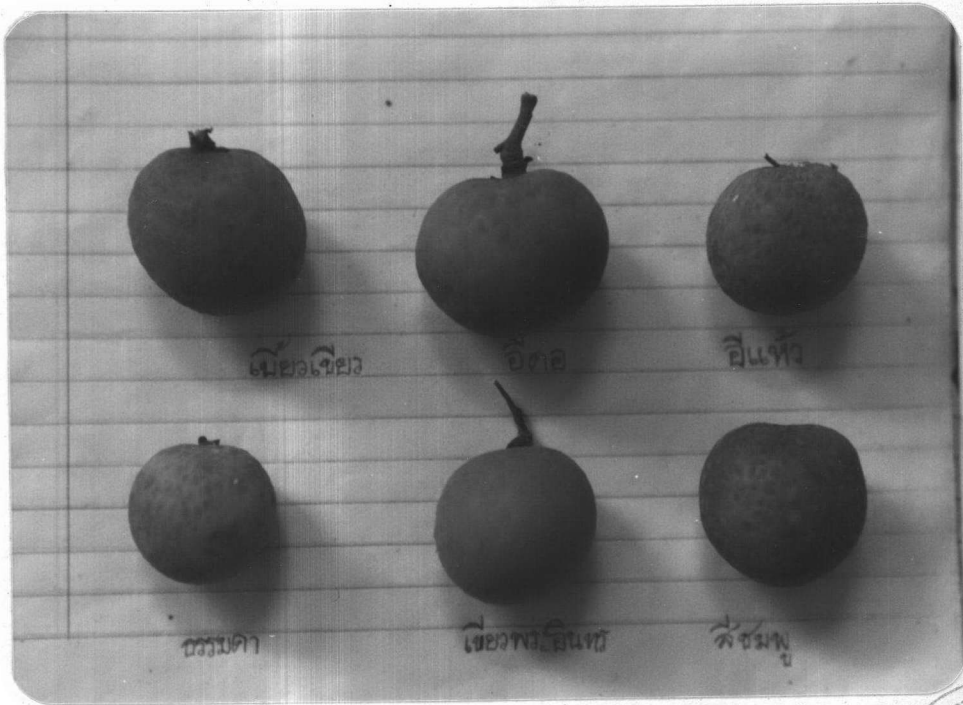
2.3 ลำไยกระโถลกไม้เท้าหรือลำไยธรรมดา มีผลขนาดกลางระหว่างลำไยกระโถลกและลำไยกระดุก เนื้อหนากว่าลำไยกระดุก เนื้อกรอบบ้างและบ้าง ซ่อใหญ่และดก

2.4 ลำไยสายน้ำผึ้ง มีลักษณะเหมือนลำไยพันธุ์กระโถลกไม้เท้า แต่มีเนื้อสีเหลืองอ่อน รสดีหอมกรอบ และเมล็ดเล็ก

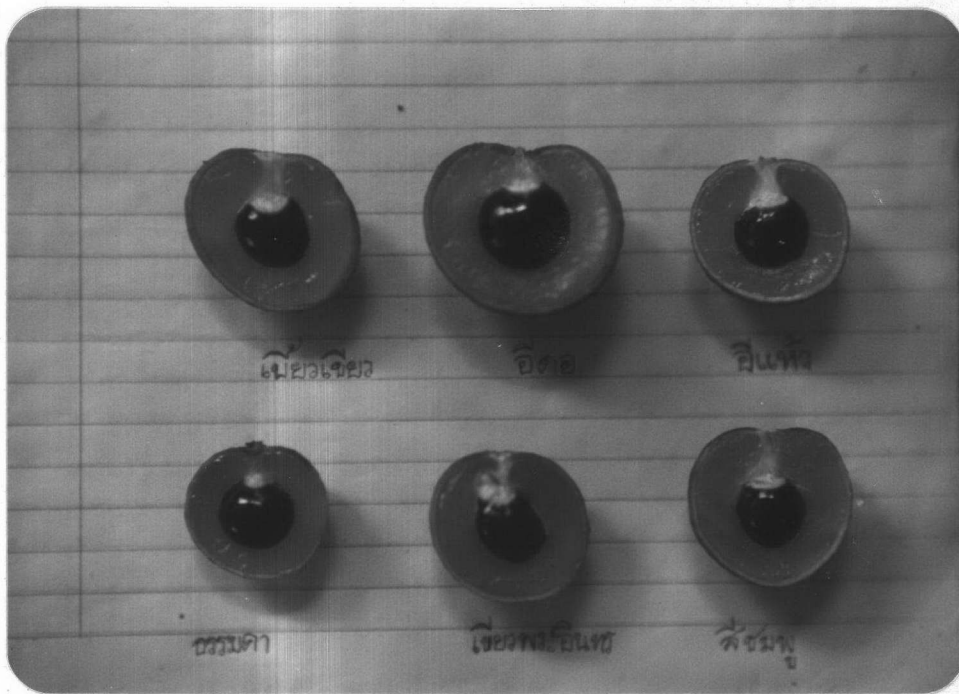
2.5 ลำไยพันธุ์พิเศษ ได้แก่ ลำไยเถาหรือลำไยเครือ ต้นกิ่งเลื้อย ใบดอก และผลเหมือนลำไยต้น ลำไยเครือขึ้นได้ทั่วไป จะให้ดอกและผลโดยไม่จำเป็นต้องบำรุงรักษาหรือตกแต่งกิ่ง แต่อย่างไรก็ดีไม่มีผู้นิยมปลูกเพื่อเอาผล มักนิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

การปลูกลำไย

การปลูกลำไยมีขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย การเลือกที่ปลูก การเลือกกิ่งพันธุ์ที่ใช้ในการปลูก การเตรียมการปลูกตลอดจนถึงวิธีปลูก แต่ละขั้นตอน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะมีผลต่อปริมาณและคุณภาพของลำไย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความชำนาญและเงินทุนของชาวสวนด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ ของการปลูกลำไยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ลักษณะผลลำไยพันธุ์ต่าง ๆ

ภาพที่ 4 ลักษณะผ่าซีกของผลลำไยพันธุ์ต่าง ๆ

ภาพที่ 5 ลักษณะเนื้อลำใยพันธุ์ต่าง ๆ

1. การเลือกที่ปลูก คือ การพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมซึ่งเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญในการทำสวนลำใยให้ได้รับความสำเร็จ ปัจจัยต่าง ๆ ในการเลือกที่ปลูก ได้แก่

1.1 ที่ดิน ดินที่เหมาะสมแก่การปลูกลำใยควรเป็นดินร่วนซุยที่อุดมสมบูรณ์ด้วยอินทรีย์วัตถุ พื้นที่ควรเป็นที่ดอนซึ่งน้ำไม่ท่วมขัง ในสมัยก่อนนิยมปลูกในบริเวณซึ่งยึดตามแนวริมฝั่งแม่น้ำ เนื่องจากเป็นที่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่อื่น ต่อมาได้ขยายออกไปปลูกเป็นสวนในบริเวณไม่ห่างไกลจากบ้าน โดยเลือกที่ดอน น้ำไม่ท่วม ถ้าไม่มีที่ดอนก็อาจปลูกในที่ลุ่มได้ แต่ต้องปรับปรุงพื้นที่ให้มีการระบายน้ำที่ดี

1.2 น้ำฝนและความชื้น ลำใยต้องการปริมาณน้ำฝนประมาณ 1,200 - 1,400 มิลลิเมตรต่อปี และมีการกระจายของฝน 100-150 วันต่อปี ถ้าฝนไม่ตกหรือฝนตกปริมาณไม่เพียงพอควรให้น้ำเพิ่มซึ่งปกติลำใยต้องการน้ำมากในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน และควรรดให้น้ำในช่วงก่อนออกดอกคือในช่วงฤดูหนาว ส่วนความชื้นในอากาศโดยปกติลำใย

ต้องการความชื้นเฉลี่ยประมาณ 60-70% และถ้าความชื้นในอากาศสูงจะทำให้ลำไยติดช่อมาก แต่ถ้าความชื้นต่ำมากในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนจะทำให้ดอกผลแห้งร่วงได้

1.3 อุณหภูมิ การเจริญเติบโตและออกดอกผลของลำไยต้องการอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 20-25 องศาเซลเซียส แต่ในช่วงก่อนออกดอกต้องการอุณหภูมิต่ำประมาณ 10-12 องศาเซลเซียส ถ้าติดผลแล้วอุณหภูมิสูงเกิน 40 องศาเซลเซียส จะทำให้ผลแห้งและแตกได้

2. การเลือกกิ่งพันธุ์ที่ใช้ปลูก กิ่งพันธุ์ที่ใช้ปลูกส่วนใหญ่จะใช้กิ่งพันธุ์ที่ได้จากการตอน เพราะให้ผลเร็ว ไม่กลายพันธุ์ ทรงต้นเป็นพุ่มไม่สูง สะดวกในการเก็บผลและฉีดยาป้องกันโรคแมลง แต่มีข้อเสียคือกิ่งตอนมักล้มฉีกง่าย ต้องใช้ไม้ค้ำยันและต้นมีความต้านทานความแห้งแล้งน้อยกว่าการเพาะเมล็ด อายุของกิ่งตอนไม่ทนนานเพราะไม่มีรากแก้ว วิธีแก้ไขคือ การเสริมรากโดยใช้เมล็ดซึ่งเป็นชนิดพันธุ์เดียวกันมาฝังลงใกล้โคนต้นกิ่งละ 2 - 3 เมล็ด พอเมล็ดเติบโตขนาดเท่าดินสอก็ทำการทาบเข้ากับต้นกิ่งตอนที่ปลูกไว้ ทำให้ต้นกิ่งตอนมีรากแก้วช่วยหาอาหารเพิ่มขึ้นและมีอายุยืนนานขึ้นอีกด้วย

3. การเตรียมการปลูก ก่อนปลูกลำไยจำเป็นต้องเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสมแก่การปลูกเสียก่อน ถ้าเป็นที่สวนยกร่องปลูกไม้ผลไว้แต่เดิม โดยดินบนหลังร่องอุดมสมบูรณ์ดีแล้วก็เพียงแต่วางระยะปลูกไว้ แต่ถ้าเป็นที่ลุ่มดินเหนียว น้ำท่วม อาจจำเป็นต้องยกร่องใหม่ ดินที่ยกร่องขึ้นมาขึ้นขุดจากดินส่วนล่างขึ้นมาถมหลังร่อง ดังนั้นสภาพของดินย่อมไม่ดีพอที่จะปลูกไม้ผลโดยเฉพาะลำไย ที่ดินยังยกร่องเป็นดินที่นาเก่าด้วยแล้ว จำเป็นต้องปรับปรุงดินเพื่อเปลี่ยนสภาพให้ดีขึ้น และถ้าเป็นที่ป่าเปิดใหม่ต้องทำการหักล้างถางพงแล้วขุดคอไม้เผาเสียเพื่อให้มูลเถาของไม้ทับถมลงไปอีก จากนั้นจึงไถกลบกลับดินให้เศษพืชและมูลเถาลงในดินป้องกันการชะล้างของน้ำได้ เมื่อเตรียมดินเรียบร้อยแล้ว ควรวัดระยะปลูก ซึ่งปกติชาวสวนในปัจจุบันใช้ระยะ 12 x 12 เมตร หรือ 12 x 16 เมตร เมื่อวัดระยะปลูกตามที่ต้องการ จึงทำการขุดหลุมให้กว้างยาวและลึกเท่ากับ 1 x 1 x 1 เมตร แล้วทิ้งตากแดดไว้ประมาณ 15 วัน

4. วิธีปลูก ชาวสวนนิยมปลูกลำไยในช่วงปลายฤดูฝน คือระยะปลายเดือน กันยายนถึงต้นเดือนตุลาคม เพราะในช่วงนี้ความชื้นในดินและอากาศมีพอเหมาะ ลำไยจะผลิบาได้ดีมาก แต่จะต้องให้น้ำหลังจากปลูก ถ้าปลูกในช่วงต้นฤดูฝนจะประหยัดน้ำได้ แต่มีข้อเสียเพราะเป็นช่วงอากาศร้อนความชื้นสูงทำให้มีแมลงรบกวนมาก เมื่อชุดหลุมทิ้งไว้ประมาณ 15 วันแล้ว ควรแยกดินชั้นบนและชั้นล่างออกจากกัน แล้วนำดินชั้นบนมาผสมกับหญ้าแห้งและปุ๋ยคอกในอัตรา 1:1:1 ในหลุมที่ขุดไว้ให้ใส่ซีอิ๊วหรือทรายหยาบลงไปกับหลุมให้สูง 1 คืบ หลังจากนั้นนำดินที่ผสมแล้วใส่ในหลุมจนเหลือระยะห่างจากปากหลุมประมาณ 6-8 นิ้ว ใช้ไม้หลักที่ทาบากันปลวกและแมลงเรียบร่อยแล้วตอกลงไปให้ถึงก้นหลุม โดยให้ความยาวเหนือดินปากหลุมประมาณ 1 เมตร แล้วจึงนำกิ่งพันธุ์ลำไยลงปลูกในหลุม จากนั้นนำดินที่เหลือมากลบให้แน่น ส่วนดินชั้นล่างนำมาทำคันโอบรอบปากหลุม เพื่อช่วยกักเก็บน้ำฝน จากนั้นนำเชือกยาวประมาณ 1 ฟุตมาผูกกิ่งลำไยที่ปลูกไว้กับไม้หลักเพื่อป้องกันกิ่งหัก ถ้าเป็นที่ดอนโคนต้นอาจจมน้ำลงจากปากหลุมบ้างก็ให้นำดินที่เหลืออยู่ใส่ลงในหลุมให้เต็ม เมื่อรากฟูขึ้นจึงค่อยกลบดินอีกทีหนึ่ง ในที่ราบควรปลูกให้ลอยไว้เล็กน้อย แล้วใช้ฝักบัวรดน้ำที่ปากหลุมให้ชุ่มถึงดินล่าง

การบำรุงรักษา

หลังจากปลูกลำไยแล้ว จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษา โดยบำรุงรักษาให้เติบโต จนกว่าจะถึงอายุออกดอกออกผลได้ และเมื่อถึงอายุที่ออกดอกออกผลแล้วจะต้องบำรุงรักษาให้มากขึ้น เพราะการออกดอกออกผลนั้นต้นไม้ต้องใช้อาหารมากขึ้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มอาหารต่าง ๆ ลงไปให้พอกับอายุ ขนาดของต้น และปริมาณของผล ชาวสวนส่วนใหญ่มีขั้นตอนในการบำรุงรักษาที่คล้ายคลึงกัน คือ เริ่มตั้งแต่การสร้างทรงต้นและตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย การให้น้ำ การป้องกันและกำจัดศัตรูลำไย การกำจัดวัชพืชและการปลูกพืชคลุมดิน ตลอดจนการป้องกันโรคโคนเน่าของลำไย วิธีการบำรุงรักษาของชาวสวนแต่ละสวนนั้น อาจแตกต่างกันไปบ้างตามความรู้ความชำนาญและเงินทุนที่มีอยู่ จึงมีผลทำให้ผลผลิตที่ได้แตกต่างกันออกไปด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ ในการบำรุงรักษาโดยทั่วไปมีดังนี้

1. การสร้างทรงต้นและตัดแต่งกิ่ง

1.1 การสร้างทรงคั้น การสร้างทรงคั้นจะเริ่มทำตั้งแต่ปีที่ 1 จนกระทั่งปีที่ 3-4 โดยมีหลักการคือ ทรงคั้นจะต้องโปร่งมีกิ่งแยกจากคั้นไม่มาก กิ่งทำมุมกว้างกับลำคั้น โดยกระจายอยู่รอบลำคั้นและคั้นไม่มียอด ชาวสวนต้องพยายามสร้างทรงพุ่มให้เป็นทรงกลมค่อนข้างแบนสม่ำเสมอทุกด้าน โดยบังคับให้ทุกด้านเจริญพร้อม ๆ กัน ถ้าคั้นไหนเจริญเร็วไปให้ตัดยอดเพื่อให้ชะงักการเจริญชั่วคราวจนกว่ากิ่งอื่นจะเจริญทัน ทรงคั้นที่สมบูรณ์แบบจะมีลักษณะทรงพุ่มเตี้ย โปร่ง ลมโกรก แสงส่องลอดได้ ซึ่งจะทำได้ ออกดอกผลสม่ำเสมอ

1.2 การตัดแต่งกิ่ง หลังจากสร้างทรงคั้นให้อยู่ในลักษณะที่ดีแล้ว จำเป็นต้องดูแลตัดกิ่งที่ไม่ต้องการออกเพื่อไม่ให้คั้นทึบเกินไป กิ่งที่เป็นโรค กิ่งตายต้องรีบตัดทันที พยายามรักษาโคนและกลางคั้นให้โปร่ง ตัดยอดเพื่อรักษาระดับของคั้นไม่ให้สูงเกินไป เป็นการป้องกันการโค่นล้ม และช่วยให้ผลดกสม่ำเสมอทุก ๆ ปี การตัดแต่งกิ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.2.1 การตัดแต่งกิ่งประจำปี ทำการตัดแต่งกิ่งทุกปี โดยตัดแต่งกิ่งในช่วงหลังเก็บผลผลิตแล้ว

1.2.2 การตัดแต่งกิ่งตามความจำเป็นไม่เลือกเวลา โดยตัดกิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น กิ่งที่อ่อนแอ กิ่งที่มีลักษณะไม่ดี เป็นกิ่งงอคดไขว้กันหรือทับกัน กิ่งที่เป็นโรค และแมลงเจาะไช กิ่งที่ยื่นออกไปจากทรงพุ่มของคั้นมากเกินไป เป็นต้น

การตัดแต่งกิ่งไม่ว่าจะตัดด้วยเหตุผลใดก็ไม่ควรตัดให้เหลือกิ่งหรือคอไว้ ควรตัดให้ชิดโคนกิ่ง แล้วทาแผลด้วยสีน้ำมันหรือปูนขาวหรือยากันราอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อป้องกันเชื้อรา มิให้เกิดกับรอยแผลนั้น ๆ

2. การใส่ปุ๋ย การใส่ปุ๋ยนอกจากจะใส่กันหลุมเมื่อตอนปลูกแล้ว จะต้องใส่ปุ๋ยทุก ๆ ปี เพื่อให้พืชมีความเจริญเติบโตออกดอกออกผลได้ดี ปุ๋ยที่ใช้ส่วนใหญ่จะใช้ทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยวิทยาศาสตร์ควบคู่กันไป การใส่ปุ๋ยจะต่างกันบ้างคือในช่วงที่ลำไยยังไม่ให้ผลนั้นจะใส่ปุ๋ยอินทรีย์ประมาณ 10-30 กิโลกรัมต่อคั้นต่อปี และใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์สูตร 15-15-15 หรือ 10-10-10 ในอัตรา 400 กรัม ถึง 2 กิโลกรัมต่อคั้นต่อปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

ขนาดของทรงตันด้วย แต่เมื่อถึงช่วงที่ลำไยให้ผลแล้วควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ประมาณ 50-80 กิโลกรัมต่อตันต่อปี สำหรับการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในช่วงที่ลำไยมีอายุที่ให้ผลแล้ว จะใส่ปุ๋ยที่มีสูตรแตกต่างกันไปในแต่ละระยะ คือ ระยะเก็บผลผลิตเสร็จแล้ว ถ้าต้นลำไยโทรมมาก โดยสังเกตลักษณะต้นลำไย เช่น ลำไยให้ผลผลิตมาก ใบมีสีเหลืองหรือแสดงอาการเป็นโรคซึ่งเกิดจากขาดธาตุอาหารมากอย่างเห็นได้ชัด เป็นต้น ให้ใช้สูตร 26-14-0 ผสมกับสูตร 15-15-15 อย่างละ 1-5 กิโลกรัม หรือใช้สูตร 46-0-0 กับสูตร 15-15-15 อย่างละ 1-5 กิโลกรัม แต่ถ้าต้นลำไยไม่โทรมมากโดยสังเกตจากลักษณะของต้นลำไยค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น ลำไยให้ผลผลิตพอเหมาะกับต้น ใบมีสีเขียวเป็นมัน หรือกิ่งที่แตกออกมาใหม่ไม่เป็นโรค เป็นต้น ให้ใช้สูตร 15-15-15 ประมาณ 2-10 กิโลกรัม ในระยะปลายฤดูฝน ใช้สูตร 13-13-21 ประมาณ 1-5 กิโลกรัม และในระยะที่ลำไยติดผลแล้วใช้สูตร 15-15-15 ประมาณ 2-8 กิโลกรัม วิธีการใส่ปุ๋ย ถ้าเป็นฤดูแล้งให้พรวนดินในระยะที่ห่างจากลำต้นรัศมี 1 วา พรวนดินลึกประมาณ 5 นิ้ว แล้วทำการหว่านปุ๋ยในพื้นที่ที่พรวนดินไว้ จากนั้นจึงรดน้ำให้ชุ่ม ถ้าเป็นฤดูฝนต้องฝังปุ๋ยลงไปให้ลึกมากหน่อย เพื่อป้องกันการชะล้างของปุ๋ย

3. การให้น้ำ หลังจากปลูกแล้วควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ ปริมาณน้ำที่ให้ขึ้นอยู่กับความชื้นในดิน แต่อย่างน้อยไม่ควรเกิน 15 วันต่อครั้ง ควรให้ครั้งละมาก ๆ และให้น้ำในตอนเช้า ในช่วงฤดูแล้งเราต้องให้น้ำหลังจากใส่ปุ๋ยแล้ว ระยะที่ไม่ควรให้น้ำคือระยะฤดูหนาว ไม่ควรให้ทั้งน้ำและปุ๋ย เพราะเป็นช่วงที่ไม้ผลกำลังพักตัวเพื่อเตรียมพร้อมที่จะออกช่อดอก อีกช่วงหนึ่งที่ไม่ควรให้น้ำคือช่วงที่ผลลำไยเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีน้ำตาล เพราะจะทำให้เนื้อลำไยและ

4. การป้องกันและกำจัดศัตรูลำไย ศัตรูลำไยมีอยู่ 2 ประเภท คือ

4.1 แมลงศัตรูลำไย แมลงทำลายลำไยในประเทศไทยมีมากกว่า 20 ชนิด แต่แมลงที่เคยระบาดทำความเสียหายให้แก่ลำไยมากและจัดว่าเป็นศัตรูหลักที่สำคัญของลำไยในประเทศไทยมีเพียง 2 ชนิด ได้แก่

4.1.1 มวนลำไยหรือแมงแกง มวนลำไยจัดเป็นมวนที่มีขนาดใหญ่ มีความยาวของลำตัวประมาณ 25-30 เซนติเมตร จะทำลายโดยการดูดกินน้ำเลี้ยงของช่อดอกหรือผลอ่อนของลำไย ทำให้ดอกร่วง ส่วนผลอ่อนก็จะเน่าเสียหรือแห้งเหี่ยวแต่เปลือก

และเมล็ด รูปร่างผลแคระแกรน ในระหว่างที่ไม่มีช่อดอกหรือผลอ่อนก็จะเกาะแล้วดูดก
น้ำเลี้ยงจากยอดอ่อนและก้านอ่อน ทำให้ต้นลำไยทรุดโทรม ในบางกรณีจะทำให้เกิดการ
แห้งของยอดอ่อนและใบอ่อนด้วย การม็องกันและกำจัดมวนลำไยกระทำโดยใช้วิธีรมควัน
ให้ตัวมวนตกลงมา แล้วรวบรวมนำไปทำลายหรืออาจใช้กับดักโดยใช้ยางเหนียวพันติดกับ
แผ่นลวดตาข่ายเพื่อให้มวนลำไยที่บินอยู่ติดกับดัก นอกจากนี้การตัดแต่งกิ่งลำไยจะช่วยทำลาย
ที่หลบซ่อนของมวนลำไย เหล่านี้ได้อีกด้วย

4.1.2 ผีเสื้อมวนหวาน ผีเสื้อมวนหวานทำความเสียหายแก่ลำไย
ในขณะที่ผลลำไยแก่ใกล้จะเก็บได้ โดยการเจาะดูดกน้ำหวานจากภายในผลทำให้ผลเน่า
ร่วงหล่นและแมลงพวกนี้จะออกทำลายในเวลากลางคืน ดังนั้นการกำจัดแมลงชนิดนี้ควร
ทำในช่วงระหว่าง 19.00-22.00 น. โดยการใช้เหยื่อพิษ เช่น สับปะรดสุกผ่าตามขวาง
ครึ่งลูก คว้านเอาแกนออกแล้วใช้สาลีชุบยาเคมีชนิดที่ไม่มีกลิ่น ได้แก่ เซฟวิน หรือคิพเทอเรก
หรือแรนเนท ใส่เข้าไปในช่องที่คว้านเอาแกนออก แล้วคว่ำลงบนไม้ตั้งเป็นจุด ๆ ทั่ว
บริเวณสวน เพื่อให้แมลงมากิน อีกวิธีหนึ่งคือใช้สวิงโฉบจับโดยใช้ไฟนีออนเป็นเครื่องล่อ
หรืออาจจะใช้การรมควันโดยใช้กำมะถันผสมขี้เถ้าจุดไฟแขวนไว้ตามกิ่งก็ได้

นอกจากนี้ยังมีแมลงศัตรูลำไยอีกหลายชนิด เช่น หนอนคิบกินใบอ่อน
สามารถกัดกินใบลำไยทั้งต้นหมดภายใน 7 วัน ซึ่งรวดเร็วมาก บางชนิดรุกรามอย่างช้าๆ
กว่าจะรู้อีกครึ่งอาจจะแก้ไขไม่ทัน ได้แก่ พวกหนอนเจาะลำต้น เพลี้ยหอย เพลี้ยแป้ง
หนอนซอน เบลือก ไรและแมลงปีกแข็ง แมลงต่าง ๆ เหล่านี้ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ศัตรูหลักแต่ก็
สามารถทำลายให้ลำไยเสียหายได้มากเช่นกัน

4.2 โรคของลำไย โรคต่าง ๆ ที่รบกวนทำความเสียหายให้กับต้นลำไย
มีทั้งโรคที่เกิดกับใบ ยอด กิ่ง และผล ซึ่งโรคของลำไยที่สำคัญ ๆ มี 4 ชนิด คือ

4.2.1 โรคพุ่มไม้กวาด ลักษณะของลำไยที่เป็นโรค คือ ส่วนที่
แตกออกมาเป็นกิ่งหรือแขนงของลำต้นจะมีลักษณะเป็นพุ่มคล้ายไม้กวาด ใบมักจะมีสีน้ำตาล
และม้วนท่อมืดสีกอออกอย่างใบปกติ เมื่อเป็นโรคนี้นาน ๆ พุ่มคล้ายไม้กวาดนี้จะแห้งไป
ต้นลำไยที่ให้ผลแล้วถ้าเป็นโรคนี้นี้ในระยะแรก ๆ จะคงให้ผลอยู่ แต่ผลผลิตจะค่อย ๆ ลดลง

ทุก ๆ ปี จนในที่สุดจะไม่ให้ผลผลิตเลย โรคนี้สามารถถ่ายทอดและแพร่ระบาดได้โดยทางกิ่งตอนและทางเมล็ด ดังนั้นวิธีป้องกันและกำจัดจึงไม่ควรนำกิ่งตอนหรือ เมล็ดจากต้นที่เป็นโรคไปปลูก อีกวิธีหนึ่งคือตัดกิ่งและส่วนที่เป็นโรค เผาทำลายและตรงรอยที่ตัดควรทาด้วยยากันรา หรือใช้ปูนทาไว้ หรือควรป้องกันตั้งแต่เริ่มแรกโดยการฉีดยากันแมลงในช่วงที่ลำไยเริ่มจะแตกใบอ่อน

4.2.2 โรคราดำ โรคราดำจะทำให้ใบลำไยปกคลุมไปด้วยราสีดำเต็มไปหมด เป็นโรคที่ไม่ร้ายแรงนัก แต่ถ้าเป็นมากจะทำให้ใบปรุงอาหารไม่ได้และมีผลกระทบกระเทือนต่อผลผลิตของลำไย มีวิธีการป้องกันและกำจัดโดยหมั่นสังเกตุและตรวจดูสวนอยู่เสมอ หากปรากฏว่าเริ่มมีราดำเกิดขึ้นบ้างแล้วให้รีบฉีดยาป้องกันกำจัดแมลงได้ นอกจากนี้ควรเก็บรวบรวมส่วนหรือใบพืชที่เป็นโรค เผาทำลายเพื่อป้องกันไม่ให้โรคระบาดต่อไป

4.2.3 โรคกิ่งแห้ง ลักษณะที่สำคัญของโรคนี้คือทำให้ยอด หรือกิ่งแห้ง โดยเริ่มจากยอดเข้ามาเป็นส่วนใหญ่ วิธีการป้องกันและกำจัดโดยตรวจดูสวนอยู่เสมอ หากพบกิ่งลำไยแสดงอาการเป็นโรค ให้รีบตัดส่วนนั้นเผาทำลายเสีย โดยตัดให้ต่ำกว่าตรงส่วนที่แสดงอาการประมาณ 5-6 นิ้ว ส่วนรอยแผลที่ตัดควรทาด้วยยากันเชื้อราหรือปูนเพื่อกันไม่ให้เน่าหรือไม่ให้เชื้อราเข้าทำลาย

4.2.4 โรคใบจุด โรคนี้เริ่มแรกใบลำไยจะเป็นจุดสีน้ำตาลอ่อน ต่อมาจะแห้งกลายเป็นสีดำ วิธีการป้องกันและกำจัดโดยเก็บรวบรวมใบที่เป็นโรคเผาทำลายเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด นอกจากนี้อาจฉีดยาป้องกันไว้ก่อน

5. การกำจัดวัชพืชและการปลูกพืชคลุมดิน เมื่อปลูกลำไยแล้วต้องกำจัดวัชพืชที่อยู่ตามโคนต้นลำไย เพื่อมิให้แย่งอาหารกับต้นลำไย ส่วนหญ้าที่ขึ้นนอกบริเวณโคนต้นลำไยนั้นปล่อยให้ขึ้นได้บ้าง และภายในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ควรทำการพรวนดินให้แก่ต้นลำไยที่อายุยังไม่ให้ผลหรือต้นที่ไม่ออกดอกออกผลในปีนั้น เพื่อให้ดินร่วนซุยดีขึ้น นอกจากการถางหญ้าและพรวนดินแล้ว ควรปลูกพืชคลุมดินเอาไว้เพื่อป้องกันไม่ให้วัชพืชขึ้นมาก นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินและช่วยป้องกันการชะล้าง

หน้าดิน รวมทั้งช่วยเก็บความชื้นในดินอีกด้วย

6. การป้องกันการโคนล้มของลำไย ชาวสวนส่วนใหญ่จะปลูกลำไยด้วยกิ่งตอน เพราะจะให้ผลเร็วประมาณ 3-5 ปี แต่การปลูกด้วยกิ่งตอนจะไม่มีรากแก้ว และรากไม่แผ่เป็นรัศมีรอบต้น มักจะมีเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เมื่อมีฝนตกมากจะทำให้ดินอ่อน ประกอบกับพายุแรงในช่วงปลายเดือน เมษายนถึงพฤษภาคม ทำให้ต้นลำไยโคนล้มได้ง่าย และส่วนใหญ่เป็นลำไยกระโหลกที่ให้ผลแล้ว จึงทำให้ชาวสวนขาดรายได้เป็นอันมาก การป้องกันการโคนล้มของลำไย อาจทำได้หลายวิธีคือ

6.1 สร้างแนวป้องกันลมพายุ โดยปกติชาวสวนควรทำการศึกษาวาลมพัดมาจากทิศทางใด แล้วทำการปลูกต้นไม้เป็นกำแพงป้องกันลม โดยปลูกให้ห่างจากแถวแรกของต้นลำไยประมาณ 6-8 เมตร (3-4 วา) ต้นไม้ที่ปลูกป้องกันลมได้มีหลายชนิด เช่น กิ่งฉัตร รงค์ มะขามเทศ ไม้รวก ไม้ไผ่สีสุก หรือไม้ทรง เป็นต้น

6.2 ทำต้นลำไยให้มีรากแก้ว ส่วนใหญ่ชาวสวนชอบปลูกลำไยด้วยกิ่งตอน เพราะให้ผลได้เร็วกว่าการปลูกด้วยเมล็ด จึงแก้ไขโดยการเสริมรากให้กับต้นลำไยที่ปลูกด้วยกิ่งตอนและควรทำตั้งแต่อายุของลำไยไม่เกิน 3 ปี จึงจะได้ผลดี

6.3 ตกแต่งทรงต้นบริเวณโคนให้โปร่ง ซึ่งรวมถึงการตกแต่งกิ่งภายในพุ่มอย่าให้แน่นทึบ เพื่อให้ลมผ่านสะดวกขึ้น

การป้องกันตามวิธีดังกล่าว จะช่วยให้ปัญหาการโคนล้มของลำไยลดลงไปได้มาก จะมีบ้างก็เป็นเพียงกิ่งฉีกหัก ซึ่งแก้ไขโดยใช้ไม้ค้ำยันเฉพาะกิ่งหรืออาจจะโยงด้วยลวดก็ได้

การเก็บผล

ลำไยจะออกดอกในช่วงเดือนธันวาคมจนถึงกุมภาพันธ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุ์ลำไย และต่อมาอีกประมาณ 5 เดือน คือในเดือนมิถุนายนจนถึงเดือนสิงหาคมผลจะแก่ ซึ่งจะสังเกตได้จากขนาดของผลที่โตเต็มที่ สีผิวของผลจะมีสีน้ำตาลคล้ำขึ้น ผิวที่เปลือกจะเรียบ

ภาพที่ 6 ลักษณะการใช้ไม้ค้ำยัน

ขึ้นและที่ผิวเปลือกด้านในมีร่องคล้ายแห วิธีการเก็บลำไยโดยทั่วไป คือ ชาวสวนจะใช้บันไดพาดตามกิ่งแล้วปีนขึ้นไปเก็บลำไยโดยใช้เชือกสำหรับใส่ผลลำไยผูกเชือกโยงกับกิ่ง เมื่อเก็บลำไยเต็ม เชือกจึงหย่อนเชือกลงมาให้ผู้ที่อยู่ข้างล่างรับ เชือกที่บรรจุลำไยไปให้ผู้คัดลำไยให้ทำการคัดลำไยโดยการเด็ดใบทิ้งแล้วปลิดผลลำไยเล็ก ๆ ออก เสร็จแล้วจึงส่งต่อให้กับผู้บรรจุใส่เชือก ผู้บรรจุจะทำการเรียงลำไยลงในเชือกซึ่งรองด้วยใบลำไยที่เด็ดทิ้ง เมื่อบรรจุลำไยจนเต็ม เชือกจึงคลุมด้วยใบอีกครั้งหนึ่งแล้วมัดปากเชือกด้วยไม้ไผ่ไขว้กันเพื่อป้องกันไม่ให้ฝาลำไยหลุด เชือกที่บรรจุลำไยขนาดมาตรฐานจะบรรจุลำไยได้ประมาณ 20-25 กิโลกรัม

การเก็บลำไยแต่ละต้นควรทยอยเก็บเป็น 2 ครั้ง ห่างกันครั้งละ 7-10 วัน

ข้อควรระวังในการเก็บลำไย คือ

1. ไม่เก็บลำไยในวันที่ฝนตก
2. ไม่ควรปล่อยให้ลำไยทิ้งไว้ให้สุกนานเกินไป เพราะจะทำให้ลำไยมีรสจืด
3. ไม่หักก้านลำไยลึกเกินไปจะทำให้ต้นลำไยแตกกิ่งก้านได้ช้า
4. ควรเก็บลำไยในตอนเช้า เพราะทำให้ความร้อนในลำไยมีน้อยกว่าเก็บในตอนกลางวัน

ตอนกลางวัน

ภาพที่ 7 ลักษณะการเก็บผล
ลำไย

ภาพที่ 8 ลักษณะการคัดขนาดและบรรจุ